

Екрем Хамид

ЕСХАТОН

Књижевна награда
»Новица Тадић« 2018

Едиција
ПРИСУСТВА
Књига друга

Уредник
Драјан Хамовић

Рецензент
Миломир Гавриловић

Покретач и покровитељ књижевног конкурса и едиције
Министарство културе и информисања Републике Србије

*Екрем
Хамид*

ЕСХАТОН

Завод за проучавање културног развитка
Београд, 2018

Einsam steigt er dahin, in die Berge des Urleids.

πιστεύω

I

I. α

Још увијек гасимо ватре које су
запалили преци наших предака,
вјерујући да ватра грије, а не изгара.
Ђутим, вечерас. А вече се од дана
не разликује нити ичему налик је.
Нећу. Глас људскији ти је потребан,
архипелаг твој значења хоће да успостави,
али ти не знаш да је љубав оно без чега
лепота може. И ти знаш да лепота није
оно без чега љубав смије. Истина која
пије љубав као човјек воду. Ко је још чист?
Кажу. Кажу онима који су протјерани. Нећеш.
Не можеш. Не умијеш. Још увијек нас
само даљина зближава; она коју мјеримо
не корацима или лактовима, даљина коју
мјеримо појмовима чија значења још
не знамо, а знамо да могу значити све
што се договоримо; о истинској даљини
ја још не знам ништа, осим да знање
о свему бескорисно постаје.

Ти се и питаш, можда, о дужини, о мјери,
о запремини; о смислу успостављања
геометрије ради мјерења; и опште теорије
интеграла, Лебег-мјерљивости и конструкције
Лебег-немјерљивог скупа. И Канторовог скупа.
И Берових простора и Канторових места.
И оног што је Хилберт назвао људским рајем,
а Кронекер паклом дубљим од Инферна.
И ја само могу да те питам: гдје је силна
лепота коју је геометрија обећавала,
а коју је напустила, да би је изневјерила?
Увијек се испостави невјерство, касно,
тек након што му напуштање претходи.
Можда је то уређење овог свијета. Можда
зато тражиш другу земљу. Не залази.
Свако упозорење је без праве тежине.
Између твоје туге и твог бивствовања
без ње – мореуз. Берингов пролаз.
Пређи. И не враћај се.

I. β

Не знам. Моје незнање неће шкодити.
То што сам спознао, свакако, мање је
вриједно од онога што ви сваког дана
потребујете или за чим у тами чезнете.

Два стиха и готово је – рећи ћу што је
мени потребно да кажем. Са ријечима
пребројаћу и слокове, број о-ова, а-ова,
да сви будемо умирени равнотежом међу

словима и напорима небеса да спустимо
на чело, смиримо низ врат, у реду, у реду.
Салуте! Нећу чекати, већ видим, ни спознати
смутњу која мрачи лик Александра од

Македоније, лажна пријатељства вијекова,
измишљене болести које су умјесто ореола
окупирале најсветије у проклетом – главу на
главу, руку на руку. То су сличности и изометрије

оне даљине са овом несређеношћу,
онаквих васиона са оваквом космологијом.
Рећи ћу у два стиха, са унапријед избројаним
предувјерењима у вриједност казивања.

Ја кажем небо и све што видим
свијетла је искривљеност бријега,
утвара, длака са потколенице хеленског
коња и кикот посрамљене музе.
Ја кажем небо, а омражени који законе сричу
иза других кривина залазе и исти закон поричу,
видим – због тога бивају све живљи.
Ријеч *вайџра*, почетак свачије жеђи;
пепео: наслијеђе свачијег краљевства.
Видио сам стопала која су постала копита.
Видио сам очи из којих су израсли рогови.
Видио сам човјека који никад није изговорио ријеч *мајка*.
Ватру, која се никад није постидјела оног што изгара.
Аполодора, над рукописима који под њим уздишу.
Постоје пјесме које су морале бити написане уназад.
Постоје врлине које су морале бити одјенуте у дрскост.
Кажем *небо*, све што видим свијетла је закривљеност
бријега, простора који дозива сваку форму
у коју се претвара, неке посрамљене музе кикот. Мир.
И један крш, пун пјесме, свјетла, игре: ту:
очевидност поништава свако доказивање.

Граматика

Три гаврана на крову.
Превише сѝвари, ѝремало мене.
рече први.

Други не саслуша сасвим, али одврати:
Кљун ѝврђи је од канџи.

Трећи гавран, који ништа не рече, одлете.
За њим и прва два.

Повратак

Неко, стран, у даљини,
плач другог исмијава. Зеро је рекла
једном, док смо ишли улицом,
да је са шеснаест година хтјела
да побјегне од куће.
Сада, давадесет година након, жели
да опет има шеснаест година.

Кад се смијемо, зеленило рашири руке,
ватра се спушта од грла до стомака,
пејсажи се увијају у ролну, црвенило
испуни поглед. Руке подивљају у крила,
очи постану чигре на дну танког смисла.

Кад се смијемо ми, неко у даљини
затискује уши, а понад сјећања крили
се оштар кров, киши пркоси купола.
Она ослушкује, а одбија да прихвати.
У кривом загрљају њеном све је
само одјек. Топлина остаје доле,

гдје се тресу груди, пресјеца срце.
Стомак се цијепа и саставља изнова
и као да урличе: пита: има ли краја.

Промјена: једном Божија звијезда.
Касније – клас сијена осушен крај пута.
Бруклински мост; али, доле, нема воде.
Контрафакти; бљештавило. Искуство са свим својим
мимикријама, прибојава се: Јупитер ступа на пријесто
и косу од злата кад руком са рамена отклони,
тад задрхти Земља сва и звијезда се свака
поклони, и ријеке се све у кап једну слију
и чекају: намрштено лице у милостиво да се претвори.
(Тако извјештава Овидије о дешавањима божанским.)

Човјек, створен ради племенитости, слеђено гледа.

Сплеткарење се увијек одвија са допуштењем
и мрштењем Свевишњег Бога, узвишен нека је.
Кад сломиш флашу која се зове Исус, сломиће се
(сама од себе) и флаша која се зове Мојсије.
Два мора, једно горко, једно слатко,
и непрекидно се додирују, али никад једно у друго
не увиру. Радије нијема. Међу њима је граница,
очи постављене да све виде. Оба та мора потичу
из истог врела. Не оклијевај да их пређеш. Двије трске:
једна је празна, друга шећер даје. Не заборави
празну, не заклињи се у пуну. Вјера је тајна,
сакривена и у стотину валова замотана.
Неукост има хиљаду наречја, ученост само једно.
Будала се радује свакоме и свачему,
уман често покрива лице: и затворених очију
једну исту даљину гледа и не зна да је именује.

(Тако извјештава Мевлана Руми о тајнама и путевима.)

Она која је једном постојала, снове људске опорила,
таму свјетлом замијенила, гдје није било никог, ту
пребивао је дух свеопштег. Гдје није било сунца,
гдје није било дана, гдје Бог је запоставио људе,
у дубинама мора гдје ријеке океане прежедњеле
напајају и љубе, ја се сјећам ње и ја мртав
још се у њој осјећам живим – ту гдје само мртав
може се оживјети, мртав феномен за живе очи
постајем, ствар којој се тежи, а никад се не достиже.
оно што велима прекривено у ватри
ране лиже, свијетли – она која је
једном била, у тријежњење удаљености
продрла, свјетло тамом докинула. Sophia.

*Посијоји ши ниједи говор који нам говори
перцепција – међуоложени објекти у овом
природном свјетлу значе већу удаљеност –*
али свијест остаје једино препознатљиво обележје
међу васионама унутар само једне главе,
изнад само једне вреле влати траве – у који
се читав преточио само један прамен вјечите
ватре и нијемог изгарања. Питам се – шта ћемо
са оволиким празнинама. И одмах чујем:
Да им се приклонимо. Правилна је слика наших
стања. Изнад једне куполе и једне равни
која је дира, а на којој се изграђује
један простор, искошен и закривљен, једна
поморанца, а десно, мало даље, књига.
Дозивају се преко куполе и у тој куполи пуној
смијеха – усправљеног значења.
Такви положаји истрајавају. Шејка.

Здраво! Како си? Једва сам чекала да те сретнем.
Одмах морам нешто да те питам. Сјећаш се можда
оног дијела из *Срце је усамљени ловац*
када Вилијему одсијеку обје ноге,
и када Порша удара главом о сто,
и када ју је Мик тјешила да ће да скупи људе
да иду да се жале, а не зна да њима није стало
до права црнаца, е, па, ми нисмо црнци, али као да јесмо,
и ово није Америка, али као да јесте,
и ово није 1942., али као да јесте, па кад је Порша,
сјећаш се, рекла да неће, да то није хришћански
и да се нада да ће их Сотона у паклу набити на своју
виљушку и да ће их пржити на ватри и хранити се њима?
Е, тако исто ја кажем за оног што нас је присилио
да пишемо реферате за новац, он је исти
као они Вилијамови стражари! Хахаххаа...! Ијаој,
зуји ми у ушима од оволико смијеха, престани!
Кажем ти, да, смијешно је.

Ух, како ће да се прже!

Зимско путовање
(по Шуберту)

Шта хоће ове даљине од мене,
полако, полако,
шта дивљине ове у лику људском,
полако, полако,
да ноћ, да дан претворе у невријеме,
полако, полако,
да у камену препознам себе, своје све,
полако, полако,
душу своју да откинем, жмурећи принесем Богу
полако, полако,
шта хоће људи они у даљини, машу ли мени,
полако, полако,
ил пријетње су, да не идем туда,
полако, полако,
шта хоће дивљине ове, шта ове даљине,
полако, полако,
полако, полако...

Живе коприве на далеком образу
ватру парају. Кожу иглом шије жена,
прти човјек земљу, дијете балави јастук.
Аз-Захави каже да је пјесник изнад граматике.
У сусједној соби укућанин а странац,
уморан и сам. Кожу људску опара,
кости и креч, земљу и стијење.
Слијепа ружа снива кожу од камена.

I. γ

гдје су наше реченице?
како се вратити?

није тога било:
само оног што су у туђим
реченицама:
неке туђе реченице
наговјештавале:
и то су – вјешто – те туђе реченице
прикривале:
и оне саме биле су туђе:
и те туђе у којима су
оне биле опет су биле туђе
све туђост унутар туђости
другост мимо другости

– ко може за ишта
да се ухвати
у ланцима туђинства
осим – за свеколике
реченице
говорећи: ма чије да су,
ове реченице су једино што имам.
И једна ријеч која почиње да потапа
и пред којом се предмети склањају
– овдје –

рећи: ја сам овдје и овдје је моје колико и туђе,
и сада је туђе колико и моје
и имам право на онолико
колико је право других
да имају
овдје
у овим реченицама, међу овим уздасима,
међу епохама и ријечима које ће поништити границе,
ријечи које ће нас приближити
реченицама које су нас подвојиле,

због којих смо се отуђили
– овдје –
нисмо туђи, нити реченице, тако дуго већ
са нама, не могу бити туђе
нама ни ми њима. Овдје
мора постојати барем једна ријеч
која ће нас зближити;
једно другачије картезијанство,
једна другачија сврха.
То ћу, ипак, успјети да кажем.
Овдје.

Површне мисли у литосфери безнађа,
гдје је почетак, ту се полако буди и своје пукотине
пребраја и записује напрсло наречје наше. Врео камен
уграђује се у чело. Преко једног превоја двије
трећине суштине. Над тек угледаним пејсажем
небо подигло обрве и загледа – има ли које дрво
да је никло, а да се уз њега није нека звијезда
родила – небо – по непознатим галаксијама
атмосфере равна по начелима Земљиних пејсажа.
Гдје је почетак, ту се полако буди и своју одбјеглост вага
неугледна муза, од врелог камења другачију поетику,
од богова гријешних презрену, изграђује.
Јадна одбјегла муза, у чијим коферима
све подсјећа на вјечност у коју се упутила –
само још пут до ње да нађе:
тако структуре којима се тек
настали пјесник заклиње.

И тек узреле: откинуте са гране,
ишчекују дозријевање: ријечи које би неукост да позлати.
Чекају свјетлост која ће да узврати: одбјегло за разумљено,
осмишљено за усправљено. И човјека који гледа у плодове,
а заборавља, све чешће, руке, своје руке,
поцрнеле од земље, испуцале од воде.

Загледан је у даљину. Не види.

II

II. α

Кривина

I

Чаша се увија у саму себе,
грли грло круг,
врло се врли звук.

Ребро,
прапочело кривине.

II

Тумори се враћају,
траже да опјевани буду,
пјесма пјевање презиром хвали,
ријека без водâ, игра без вôда,
груду град заграђује.

Поезија гдје свијест,
илузије куда мријест.

III

Шта се збива:
док се расипају божанства

кроз прсте властодржаца,
док је душа редни број
непоменутог бола?

Простори ћуте.

IV

Низ огранке битка
уз врат пење се неповрат,
фрулу је отео вјетар,
румен љуби сиромаштво.

Бриге, врагови, клепсидре, магови:
лица безличних, врлине неврлих,
врелине, трагови, врућине, кругови:
гинем јутром, чело ми камен,
вратим се ноћу, у срцу ми сунце.

V

Празне руке грле.
Казна сваког чини горим.
Бог не пита зашто.

Фактицитет битка, горкост ужитка,
накнадна умност пробада искуство.
Кора, камен, зоре прамен:
ријечи стапање у неријеч.

VI

Кора племенита.
Сама самцата самоћа.
Злато од злата.

Орах у орах, длан у длан.
Расцијепи се небо, за њим земља.
Пораз признаде кнез.

Сашише небо, опоравише земљу.
Власт поврати кнез.

Љуспе не саставише.

VII

Сад разједа,
давно се збило.
Тако давно, давно,
још прије рођеног рођења
одрођено.

Хватачи сенки дозивају
преко ребара.

Грмље.

VIII

Свако лице свето,
у сваком долу коло у колу,
у низу низови,
у васионама васионе
трепере.

У камену камени се камен,
у сржи сржи се срж.

И све је свјетло.

И Празнина.

IX

Одлажење у кривост.
Без збогом остаде камен
низ долове, низ непутне путе.
Низ невидне невиде.
Низ неслутне скуте.

Најсвјетлији анђео
позабави демона.
Испружи руке:
знојаве, а свијетле.

Главу оборих. Утопих се.

II. β

Краљ од крви, воде и вина,
земље од воска, отрова и пелина,
села је спалио, град покорава,
а по ријечима – не би прегазио мрава.

За тумаче узевши Плутарха и Пиндара,
тиху ишчитавам тугу Небукадnezара.
За овдје шта преостане, нека испишу на врата.
Дјелима од злата не треба позлата.

Кад уста некудна отворе се мрачна,
доказ страви ријеч, а небо се рачва:
до једне границе, преко руке туђе
хук понора јавља се гласније и луђе.

Милује, лијечи, а поговоре сијече.
Некуд се изгуби, па се врати, плаче:
немир са границе задовољан маше,
и њима је жучи препунио чаше.

Јутром све напусти, не дочека ноћ,
нити ведрим даном да укроти свемоћ:
сироте којом гази, а славне би да кује:
бистар и сладак, тад сигуран трује.

До једног зова, преко боја туђег
нијемаи урлик чује се понора све луђег.

Јутрос пролазници рецитују Хајнеа
па глас његов звонки се јави,
са Харца, Рајне, са Лорелаја
низ обале сиве судбина се сјаји.

Та уста што Хајнеа дозивају мртво
понора су слутње ток што најави –
страдање, ријеку, Последњост и Прво –
од њега се оболи, са њиме оздрави.

Иза жбуња, у брзаку рјечном,
са вртлогом јада у савезу вјечном,
вреба понор, таји се, шуња:
биће читаво изједа му сумња.

Низ обале сиве судбина се сјаји,
ток понор смјера а немиром жари.

У понору пребива Нарцис, дави се,
ни сламку да дохвати не може.
Очи, пуне трња, понору диве се,
од косе му сазданом, костију и коже.
Храст од олова сиротињу чува, грли.
Хрли ка истини невид бијели, прозрели,
и судбина њему, а сестра камену,
руке ломи, безглавом се чуди времену.

Негдје испод хаљина, босоног, млад,
у теби величанствен поезије град.
Свукуда тумара један исти немир,
тијесне ријеке вир, од камена кумир.
По дану зорност за жеђ и бјегунце
песјажи што маме – ожиљци им пути.
У тами човјек, што вјерова у сунце,
загрио колена; богослуги.

Међу хиљаду лица препознати лице,
међу хиљаду звијезда заборавити звијезду.

Коме се смију руже у мрклој ноћи?
За кога се преврже вјетар по даљини?

Кад усахну сва сунца –
*Јесен је све сијурнија дубина,
живој је све шаренија торчина.*

Али: сунце мимо сунца призивајући,
истрајавање бирам за пребивање вјечно.

Кад нема сунца –
Отворити груди, да из њих изњедри се
нова епоха свјетла, теологије, умијећа:

међу хиљаду не-лица уочити лице,
међу хиљаду мракова своју не заборавити звијезду.

Заћутали, задријемали су народи,
годинама у неизвјесно доле,
из године бацани у годину,
док пјесма хрли према свјетлу,

изван реда, нереда, изван светог
свега, човјек човјеку избада око,
потом пружа руку да са њим се
пољуби, нестане безусудно,
као уснуло одојче, небесници
казне опипавају, увиђам, бива:
мозаик једино огледало,
лабиринт једино наречје,
изгубљености ове, ове тишине, мрака,
скупо који се плаћа, а једва се види.
Да без одморишта, а пред питањем –
каква колотечина мора да буде:

крволочнима да уголи жеђ,
лахори сјајни док дотичу их тако,
као прсти свете умјетнице струне:
заћутали, задријемали су народи.

До свог не дошав права божанског ту,
доле неће душа пронаћи мир;
увијек обележена модром муком
светиња, песма, из самог срца –
ту гдје сјећање уз несаницу грца,
тоне у понор свеопштом повучена буком
у свебожанским духом надахнути вир –

До свог не дошав права божанског ту:
*Свети су њасови твоји, свјетлости,
из труди човјекских демона проиђерујеш,
а блудан – вјеровао је – ту му је дом вјечан,
мирај, и сјас, и заблуда крај!*

Тишино Хада, добро ми дошла сад!
И ако мојих утрне струна звук,
ја задовољан бићу: ниједном
не живјех као богови. Вјечност ми пуста,
судбина саздана од смијеха и поста:
уклету воду мени приносили су, жедном.
И ја пијам, минулих не поричући вијекова мук:
тишино Хада, добро ми дошла сад!

Сатурнов сине, пјесниковим уздахом
одређени трену, ти, који видиш како се ћерка
у зори рађа, ћерка облаке која одагна према небу
другом, гдје станује Мнемосина, кап врела са Сунца
створеног да гледа само у божанство времена
кроз твоју кожу, Сатурнове сине, ти, ком се ода
несачувана обраћа и снови те, твоје сени милује,
линије које одвајају пејсаже од руку које си пружио:

- Знаш ли куда ѿне они који ѿне
оне које их, бјежећи најријед ѿледају
мислећи да виде своју смрт, куда бјеже
они којима је свако ушочишће ошћео?
– Видје ли ти како су сви зашворили очи,
а великих невремена мора надиру у ријеке
и својим их небићима ѿуне,
од црној сребрно да најраве,
од нечина да начин створе?
– Сазна ли ти, ѿо другом ством рођењу,
кад је Амфион стииао, ослободио ствоје трагове,
када си ѿроклињао колоније ѿо брежуљцима
Каршайине, идје си се свом ѿраоцу Енеји
заклињао, да је Амфион снивао ѿушеве којима
ти сада ходиш; међу становницима ѿрошјераних
чекала је дјевојка која ће ти бићи жена.

Са нових колонија стижу писма,
не могу да изнесу уздахе становника,
када, поробљени, легну у вјечност: предани пролазном;
недјело спрема нове походе ка мраку,
свом изворишту, неуком, непрегледном,
богатом, сјајном, глумом.

То је кањон посред ког ништа није остало.
Једино пјесма, у ништавило Сунцем препуњено: гледа;
а нада се да викне:

*Народе, ево ријеке и воге!
Нова вјечноси рађа се!*

I

Видим. Чекам неког другог, бриго.
Странице правилног петоугла судбине,
ни трага за сребро, ни кап од злата.

Странице од злата вријеме не виде.
Али круг око петоугла снатре, невидан,
и у њему дијагоналама рођену звијезду.

И у тој звијезди петоугао, правилан,
али окренут пребива миран. Загрљен,
заштићен. И у њему изоштрена звијезда.

Такви су положаји: увијек изнутра, ка средишту,
дубоко, доле, ка бесконачном, хладном небу
сва се свитања претварају у једну тачку.

II

Тачка што је центар круга који све то грли
и носи у себи. Негдје проговори и Питагора –
Свијет се не ојоравља од злих геометрија.

Горке су дисхармоније – да би био златан,
пресјек бива ирационалан. Несамјерљив, неухватљив:
бесмисао, под мојим именом наступа.

Правилност је кривотворена: странице воде
у средиште – доле: прескачући звијезде, кругове,
дијагонале, петоуглове – другачијих предворја,

гдје, зарад још једне нијемости, истинистост хоће
неочекивану геометрију да претвори у лице.
Видим. Чекам неког другог, бриго.

*Све је то било чудно, рече Мојсијев брат
сјећајући се, једне ноћи, како су пролазили кроз море,
видјевиши пред само избављење фараона на дну тог пролаза,
како га вода гута. Несрећни фараон: мислио је да је пролаз
за вјерујуће исти као и за оне који поричу Бога; а он је –
идући тим путем – схватао да је истина то што мој брат
проповједа: море, које је јаче од сваког фараона
мом брату је рекло:*

Чиним све шито твој шитај каже да треба да учиним!

и само једним додиром – додиром –
море се раскрилило, од непуца направило је пут –
фараон је, гонећи нас, пошао за нама, ишао је истим путем,
и ниједном није рекао:
није стигао, није му било дато да помисли:

Море се раскрилило, то је пролаз за њих, то није обичан пут.

Не, за фараона то бијаше само један пут, –
јер, ја, који не вјерујем,
нећу то ништим путем који је створен за вјерујуће,
морам смислити другачији пут тоњења, њихов пут је њихов
пут, а не мој – за то фараон није имао времена;

ишао је за мојим братом, за нама, којима душа у носу од трка толиког бијаше: тако смо бјежали, бјежали, бјежали – а ипак: фараон је, идући за нама, *признавао* величину: свега за чим дођосмо: било ми је најчудније – то како нас је слиједио, трчао за нама као да је дио вјерујућих, као да и сам од неког фараона тежи да побегне.

Од толико гнева лице постаје зелено,
или модро, не распознаје се више као лице.
Понекад ми бива дато да умјесто ваздуха удишем свјетло.
Тада се сјећам оне воде која је, тако громна,
тако силна, говорила:

Прођише! Прођише, не бојше се.

Тако је говорила, тако говоре гласови
пуштени у шуштање непрекинутих молитви морâ.

И. γ

Друга космологија: Лапласова теорема о постанку вјечне свјетлости: све је најприје било прашина. Магла. Друга геологија: прије него што је настала креда, Земља су били гласови покопаних демона који су наговијестили другачији долазак: човјека, жене. Магма. *Зар је што велика слава за Боја, да поспавља човеку своје замке?¹ Зашто Бој даје свјетлости човјеку ком њуј је сакривен?² Смирени бесциљно ходамо покрај зигова црвених, а окруиле, очи праће ишица лей.³ Врели немир, све што ишемо биће ујојријебљено јрошив нас или оних које волимо.⁴*

Свјетлост и понор, образ и смијех.
Ко указује на пут, кога гоне кроз беспут?
Низ падину врелу њежи се кукуријек.
Истине расуте обујмљена неслут.
Кад вратимо се себи, кад повратимо
изгубљена наша сопства,

¹ Тибул, *Шестиа елеија*

² *Књија о Јову*, II:23

³ Trakl, *Helian*

⁴ Е. Рич, *Сјеверноамеричка хроника*

душа гдје поразе престане да ниже;
 гдје истрајност доведе ратника,
 гдје бесрамни се открију пориви,
 ми стигосмо да кажемо толико:
*У далеки смо сѝиїли свијетѝа крај,
 у скиѝску земљу; ѝусѝу ѝусѝош без сѝвора.*⁵
 а тражећи опстанак – прогутало нас је вријеме.
*О сцене лейої светиа! Никад се нистѝе ѝонудиле
 ѝоїледу осеѝљивијем.*⁶
*Зайворен, свети ѝун ваѝре без сѝвари*⁷:
 ја тако видим нашу душу, којој је дато да предосјећа,
 неко је пита:
*Анђеле безбрижни, ѝознаш ли ѝеѝобу*⁸;
 неко саломи:
*Зар ѝвоја нада не лежи у бесѝрекорносѝи
 ѝвојих ѝуѝева?*⁹

О безвриједност руке веже, ране лиже,
 псу кост кроз чељуст се враћа,
 И врелина неком анђелу, глас узвишенији је ниже:
 Истине расуте потопљена лађа.
*Јер нама је даѝо да смо без сѝанишиѝа*¹⁰
 и у даљине безвремене пуштени, као змијчад,
 ми говоримо:
*Наѝкриљују ме сунцем оѝијена крила,
 и дух мој усрећѝо би свијетѝ чиѝав,
 духу мом свака звѝезда ѝоклониће се –*

5 Есхил, *Оковани Прометѝеј*

6 Т. Ман, *Варалица Феликс Крул*

7 Валери, *Морско ѝробље*

8 Бодлер, *Уздање у добротѝу друѝих*

9 *Књѝа о Јову*, IV: 6.

10 Хелдерлин, *Хиѝерионова ѝесма судбине*

*злаїћних іролаза іївојих и руменила јуїћарњих –
іобјеге ілас надживљава смрїї и іроб.*¹¹

Отворење и откровење испод нокта анђела,
очи му од сјаја и крила и рамена, ни из чега
се један вртлог истка, у себе увире,
због себе се збива, нијем и безимен,
тог камена живог крила и кљун.

Јабука пуштена у крв сунца,
низ ум, у врелу трансценденцију.

Ова имена: Миније, Бакх, Бромиије, Тионеј, Лисеј, Нисеј,
Никтелиј, Елелеј, Еухан, Јакх, Либер, Ганг, Ликург,
Пентеј,

Тиленца, Сатир, Силен, Деркета, Наида, Пирам, Тизба,
*нема свједока ігје іовори се миіом*¹²

и ове особине: бесмртност, подлост, усиљеност;

и ова стања: завидност, неукост, хипокризија;

и ове одлуке: ишчупати, помиловати, пољубити;

и ове судбине: бити Хадријан, бити Хомер;

и ове сличности: умирити – помирити; схватити –
прихватити;

и само једна заповијест: не заборави смијех.

*Али човјек који јесїе засијениће човјека
који се іреїћвара да јесїе.*¹³

*Сїлеїћке іоїодише оне који се њима служе.*¹⁴

*Авај, іевам залуд, немоћне су речи*¹⁵

.....
11 Хелдерлин, *Химна бесмрїїности*

12 Овидије, *Метаморфозе*, IV

13 Т. С. Елиот, *Хорови из 'Сїене'*

14 Кур'ан, XXXV:43

15 Тибул, *Пеїћа елеїїја*

*Авај, сад сам жрџива својих савџта*¹⁶
Ове дане ѓрорекоше боџиње Парке
*које ѓреду ниџи људске судбине*¹⁷.

Уз откровење да напаја илузију илузијом новом,
глас је дубине који се јавља:
тешка је раздаљина од стопала до лакта.
Једноћ освоји љубав и боџа сунчаноџа,
*иџио све уџравља свјеџлоиџу виџињом*¹⁸.
Склаџам сџоразум са џобом, Волџе Виџмене –
*Довољно дуџо сам џе ѓрезирао*¹⁹
*Поџребна је друџачиџа љубав*²⁰,
потребна је другачиџа теологиџа, мјера, осјећајност:
да свака моџа ријеч постане обећање,
ниједно посрнуће моје да моџа судбина не постане;
и ја кажем, док најмрачније предјеле духа откривам –
спознаје су блиједих истина уздаси,
а невјерство – странпутиџа честа.

Да ријеч постане обећање,
да бесрамност не остане урезана:
пјесма моџа
свјетло је моје вјечно и истрајна моџа тишина.

Usia. Usia. Usia.

16 Тибул, *Шесџа елеџиџа*

17 Тибул, *Седма елеџиџа* (једнина »овај дан« у оригиналу овдје замијењена множином)

18 Овидије, *Меџаморфозе*, IV

19 Е. Паунд, *Сџоразум*

20 Томас Ман, *Гладни људи*

Законик

Мјера ствари у њеној је прошлости.

Прије и послије неба, питање о дужини, о мјери, о запремини; о смислу успостављања геометрије ради мјерења; и опште теорије интеграла, Лебег-мјерљивости и конструкције Лебег-немјерљивог скупа. И Канторовог скупа. И оног што је Хилберт назвао људским рајем, а Кронекер паклом горим од Инферна.

Увијек се испостави невјерство, касно,
тек након што напуштање му претходи.

Између твоје туге
и твог бивствовања без ње – мореуз.

Врели кругови опорили су врхове, сама купола
прешла је у конвексност, несуђену мјеру врлог
и нејасног, примирја и везивања –
колена увијек упамте камен на који су пала,
божанство због којег се спуштају,
а неки наредни пут само је наредни пут
из нехотичност у приморавање.

И човјек постаје мјером ствари и њене суштине,
а које божанство потписује тај декрет

и ко се око чега отима – врлина сврху нема,
јер срећа нема мјеру.

Врелина је мјера душе, а душа је мјера васионе,
црне рупе, зли карактери, звијезда која се зове Теофраст,
личи на човјека, несретну судбину има,
не говори језике, али показује,
нема писмо, али нешто је у стању да значи.

*Да барем сумњам у одношење, ѿпростор-вријеме,
кружење улоѿа жрѿве и ѿредаѿора као караѿа
у рукама насилника за сѿолом за којим сједе
ѿправоосѿвешѿени, црних и бијелих ѿовеза око ѿлаве,
мимо сваке свијесѿи, мимо сваке доброѿи:
осјећам као да ме је Боѿ ошамарио, да се окренуо,
а ѿако ѿоучава Самаел. А рибар задихан долази,
у руци носи ѿолуживу рибу, дрхѿише му очи, вријећа
ѿа моја ѿлад, и даје и каже – Није нас Бог оставио,
дајмо се у пост. – Босоноѿ, од Римљана крије да
наѿамеѿи зна Књиѿу Коринћанима, да је ѿодучен
ѿумачењу, да зна да ће доћи исцјелиѿишељи мимо нељуди,
и да су исцѿуцали ѿабани и руке ѿеѿове ѿуѿи до воде
коју је само Боѿ видио и само за овакве чува.
Тако ѿумачи рибар и, сѿм ѿладан, рибу ми даје и каже
– Једи, и ејеруј, ејеруј, ејеруј!
Вјера ће ѿроѿумачиѿи несрећу у ѿвојој однесеносѿи,
ѿуѿниче!*

Свјетло нема сврху. Стих нема зачетника.

Ниједан узрок не досања своју посљедицу:
само му је дато да је предосјети: у магновењу:
као пријетњу, као слутњу, као непут, као свјетло.

Напомене

εσχαίον – старогрчки – *последње, крајње, задње, гранично*. У Аристотеловој *Метифизици* један од чешће употребљаваних појмова, иако нема строго метафизичко значење као неки други појмови. Аристотел овај придев често поименчава, у различитим контекстима, како код конкретних, тако и код апстрактних аргумената. Есхатон се може видјети као *оно што одваја* једну ствар од друге. У апстрактном смислу појављује се као *највиши род*, оно иза чега више нема ничега, оно последње, задње. Задње, како у просторно-геометријском, тако и у онтолошком смислу. Од *εσχαίον* долази и *εσχαίολογία*, учење у абрахамовским религијама о Судњем дану и проживљењу након смрти.

Einsam steigt er dahin, in die Berge des Urleids. – Стих из Рилкеове *Десеће девинске елеије*. »Усамљен пење се горе, у планине прастрадања.« Наведени прејев је ауторов.

πιστεύω – старогрчки »вјерујем«

Још увијек ћасимо вајпре које су – оvdје ћемо се потрудити да дамо само напомену о техничким терминима који се помињу у пјесми, без намјере да нудимо тумачење. Једна историјска чињеница за коју се пјесма везује јесте етапа у развоју математике на прелазу из деветнаестог у двадесе-

ти вијек, када се појавила потреба за логички оправданим увођењем реалних бројева и појма *мјере*. Напоменимо – математичког појма мјере, који дотад није био заснован. Сматра се да је проблем мјере у најширим границама ријешено француски математичар Анри Лебег (Henry Lebesgue). Због различитих врста мјера, када се говори о Лебеговој мјери, користи се термин *Лебеі-мјерљивосіі* као особина мерљивости неког скупа у смислу Лебегове мјере. Канторов скуп јесте примјер скупа који није измјерив у смислу Лебегове мјере. Напоменимо да је математички проблем мјере доказано *нерјешив* математички проблем у следећем смислу: не постоји смислено дефинисана функција којом се могу измјерити сви скупови. Хилберт и Кронекер се овдје узимају као метафоре опозиције: Кронекер је сматрао да реални бројеви не постоје, и даље: да су реални бројеви бесмислена конструкција. Хилберт сасвим супротно томе.

Постіоји тју нијемі іовор који нам іовори – Почетак пјесме је једна реченица из Мерло-Понтијевог дјела »Феноменологија перцепције« (прев. А. Хабазин, Сарајево, 1990). Курзивом је обележен дио који је цитиран.

До своі не дошав іуіша тју – Пјесма је конструисана из једне строфе »Јаме« И. Г. Ковачића и једне строфе »Паркама« Ф. Хелдерлина. Неки дијелови Хелдерлинове пјесме су видно измијењени.

Заћуішали, задремали су народи – Пјесма је конструисана на стиховима Хелдерлинових пјесама »Заспали задремали су народи«, »Хиперионова песма судбине« као и стиховима пјесме »Јама« И. Г. Ковачића.

Друіа космолоіија – да бисмо избјегли додатна оптерећења у фуснотама, овом напоменом допуњујемо дате у вези са

преводима цитираних текстова. Тибул је цитиран према пријеводу М. С. Атанасијевића. Хелдерлин по пријеводима објављеним у *Хлеб и вино*, СКЗ, 1993, осим *Оде бесмртности*, гдје се ради о ауторовом преводу и парафрази. Томас Ман, *Гладни људи*, одабрана дјела у издању Матице српске, 1980, превод је од Бранимира Живојиновића. Паунд према преводу Милована Данојлића. Цитиране стихове Георга Тракла и Ејдријен Рич превео је аутор. Овидијеве *Меџаморфозе* цитиране су према преводу Тома Маретића. Елиотови *Хорови из >Сџене<* према преводу Раше Ливаде и Давида Албахарија (*Изабране њесме*, Београд, 1998). Валеријев стих према преводу Коље Мићевића. Бодлеров стих је према преводу Милована Данојлића. Есхилов *Оковани ѡромџеј* према преводу Коломана Раца. »Usia« на старогрчком значи »суштина«.

Посвета аутора

Мајци и браћи.

I

I. α

9 Још увијек гасимо ватре које су

I. β

- 12 Не знам. Моје незнање неће шкодити.
13 Ја кажем небо и све што видим
14 Граматика
15 Повратак
16 Кад се смијемо, зеленило рашири руке,
17 Промјена: једном Божија звијезда.
18 Сплеткарење се увијек одвија са допуштењем
19 Она која је једном постојала, снове људске опорила,
20 Постоји ту ниједи говор који нам говори
21 Здраво! Како си? Једва сам чекала да те сретнем.
22 Зимско путовање
23 Живе коприве на далеком образу

I. γ

- 25 Неколико корака даље – знај
28 Површне мисли у литосфери безнађа,

II

II. α

33 Кривина

II. β

- 38 Краљ од крви, воде и вина,
39 Кад уста некудна отворе се мрачна,
40 Јутрос пролазници рецитују Хајнеа
41 У понору пребива Нарцис, дави се,
42 Негдје испод хаљина, босоног, млад,

43 Међу хиљаду лица препознати лице,
44 Заћутали, задријемали су народи,
45 До свог не дошав права божанског ту,
46 Сатурнов сине, пјесниковим уздахом
48 Видим вас. Чекам неког другог, бриго.
50 Све је то било чудно, рече Мојсијев брат

II. γ

53 Друга космологија: Лапласова теорема о постанку
57 Законик

59 Напомене

Књижевна награда »Новица Тадић« 2018

Библиотека ПРИСУСТВА

Књига друга

Екрем Хамид

ЕСХАТОН

Издавач

Завод за проучавање културној развојка

За издавача

Др Вук Вукићевић

Редакција

Др Недељка Бјелановић

Младен Весковић

Миломир Гавриловић

Др Владимир Коларић (секретар)

Никола Маринковић

Др Драјан Хамовић

Ликовна опрема

Факултет применених уметности

Тираж

300

Штампа

Ретро принт доо

Београд, 2018

CIP - Каталогизација у публикацији -
Народна библиотека Србије, Београд
821.163.41-1

ХАМИД, Екрем, 1987-

Есхатон / Екрем Хамид. - Београд : Завод за проучавање културног
развитка, 2018 (Београд : Ретро принт). - 61 стр. ; 21 см. - (Библиотека
Присуства / [Завод за проучавање културног развитка] ; књ. 2)

Тираж 300.

ISBN 978-86-81529-68-3
COBISS.SR-ID 265470732